

STUDIE

I. PŘÍSPĚVKY K DĚJINÁM VOLYŇSKÝCH, UKRAJINSKÝCH A RUSKÝCH ČECHŮ¹

VOLYŇSTÍ ČEŠI V ZRCADLE ARCHIVNÍCH DOKUMENTŮ ULOŽENÝCH V NÁRODNÍM ARCHIVU

LENKA KLOČKOVÁ – ROMAN ŠTÉR

The article gives an overview of archival funds stored in the National archives related to issues of Volhynian Czechs. First of all, it focuses on archival funds stored in Department of archival funds and collections of Non- state Provenance(6-th department), which gets to permanently store the personal archives of leading personalities of political and social life, political parties, associations and other private agents. The article focuses on describing the personal archives of prominent personalities from the ranks of Volhynian Czechs and historically associations uniting Volhynian Czechs whose worked in Czechoslovakia after returning of Volhynian Czechs to their homeland. The article shall also apply funds of official provenance with documents dedicadet to emigration to Volhynia, documents depicting the life in Volyn and documents showing the re-emigration of Volhynian Czechs.

Key words: Volhynian Czechs, National archives, archives, personal collections, archives associations, personalities from ranks of Volhynian Czechs, Associations of Volhynian Czechs, re-emigration of Volhynian Czechs

V našem příspěvku se budeme zabývat přehledem archivních fondů souvisejících s problematikou volyňských Čechů, které jsou uloženy v Národním archivu. V centru naší pozornosti budou především archivní fondy 6. oddělení, které získává a uchovává dokumenty soukromoprávní provenience. Oddělení existuje od roku 1996 a v současnosti spravuje bezmála 900 archivních fondů a sbírek, jejichž rozsah činí 16 939 běžných metrů.

Tato čísla ilustrují mimo jiné i naše trpělivě budované vztahy s veřejností založené na vzájemné důvěře a spolupráci. Na těchto základech spočívají i naše vztahy se Sdružením Čechů z Volyně a jejich přátel (dále jen SČVP) a také s původci z řad volyňských Čechů. Se SČVP navázala v roce 2008 úzkou spoluprací naše kolegyně Mgr. Raisa Machatková. Od té doby se datuje naše spolupráce v oblasti předarchivní péče také se členy Historicko-dokumentační komise SČVP. Nadstandardní vztahy jsme vybudovali s bývalými představiteli SČVP, zejména s někdejšími předsedou ing. Oldřichem Rejchrtem, jednatelem ing. Jiřím Hofmanem či

¹ Redakce děkuje Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel za finanční dotaci k vydání tohoto Sborníku prací PdF MU.

s předsedy Historicko-dokumentační komise SČVP Miroslavem Krušinou a Romanem Štérém či s jejím místopředsedou Josefem Řepíkem. Díky této spolupráci se nyní v Národním archivu nachází fond Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, jehož rozsah činí 31 kartonů, což představuje více než 4 běžné metry archiválií.

Ve fondu se nacházejí mimo jiné tyto typy dokumentů:

- dokumenty vzniklé z činnosti SČVP (stanovy, zápisy a usnesení z předsednictva, celostátního výboru či konferencí SČVP)
- písemnosti Historicko-dokumentační komise SČVP dokumentující život české menšiny na Volyni (fotografie, dějiny obcí na Volyni, osobní dokumenty volyňských Čechů, vzpomínky na dobu 2. světové války, dokumenty a fotografie věnované osudům obyvatel nacisty vyvražděného a vypáleného Českého Malína aj.)
- součástí fondu je také osobní archiv někdejšího předsedy SČVP ing. Oldřicha Rejchrt, osobní archiv Jaroslava Mece a písemnosti a fotografie z osobních archivů ing. Václava Petříčka, ing. Josefa Kindla a Jaroslava Štelfa
- Zpravodaje SČVP a část redakčního archivu Zpravodaje věnované jeho bývalou redaktorkou JUDr. Marií Kloučkovou

Historicky cenným a badatelsky využívaným je fond Svaz Čechů z Volyně (1870) 1946–1958.² Fond v letech 2001–2002 uspořádala Mgr. Raisa Machatková. Inventář je přístupný na www.badatelna.eu.

Archivní fond obsahuje jednak spisový materiál ústředí a jeho poboček, redakci časopisu Věrná stráž, kde se nacházejí např. vzpomínky reemigrantů, kroniky českých obcí atd. Dále jsou součástí archivního fondu písemnosti a ilustrační materiál shromážděný původcem pro kdysi plánované muzeum volyňských Čechů v Žatci. Jedná se o písemnosti spolků, rodinné památky (osobní dokumenty, fotografie a jiné), tisky, trojrozměrné předměty jako například spolkové prapory dovezené z Volyně.

Součástí fondu jsou také seznamy reemigrantů, informace o jejich majetku zanechaném na Volyni, písemnosti o přiděleném majetku v Československu, seznamy padlých vojáků za druhé světové války, seznamy vyznamenaných volyňských žen a mužů za hrdinství v bojích proti nacismu a v neposlední řadě také pozůstalosti padlých vojáků.

Jedním z klíčových úkolů 6. oddělení je také získávání písemností těch osobností, které v našich dějinách zanechaly významnou stopu. K nim se bezesporu řadí i ti volyňští Češi, kteří se statečně zapojili do protinacistického a později i protikomunistického odboje anebo přispěli k tomu, aby historie volyňských Čechů byla dokumentována a uchována pro další generace.

Uchováváme a spravujeme tyto osobní archivy významných volyňských osobností:³

- Pplk. v. v. Josef Holec (29. 11. 1918)⁴

Pplk. v. v. Josef Holec se narodil v Českém Straklově na Volyni. Vyrůstal v Českém Závidově a v Českých Novinách, kde jeho rodina vlastnila mlýn, ve kterém pracoval jako účetní. Mimo to působil jako vedoucí družstevního obchodu. Za vlády sovětů pracoval jako obecní tajemník. Pak byl odveden do Rudé armády. Po napadení Sovětského svazu nacistickým Německem se jako

² Svaz Čechů z Volyně, vznikl v roce 1946 a působil do roku 1958. Jeho cílem bylo hájit zájmy svých členů, Čechů z Volyně, podporovat nemajetné členy, především invalidy a pozůstalé po padlých vojácích, získávat pro ně podporu od státu, být prostředníkem v jednáních osídlenců s úřady atd. Archivní fond je uložen ve 117 kartonech. Obsahuje také mapy, plány, kresby, členskou kartotéku, úřední knihy, kresby, fotografie.

³ Osobní archivy jsou řazeny abecedně.

⁴ Fond je uložen ve 2 kartonech a obsahuje životopis pplk. Josefa Holce, jeho válečné deníky, dokumenty z trestního stíhání z doby, kdy byl v protikomunistickém odboji, fotografie.

dělostřelec účastnil ústupových bojů Rudé armády. Po návratu z německého zajetí vykonával na Volyni funkci místního vedoucího odbojové skupiny Blaník. V březnu 1944 vstoupil do 1. čs. armádního sboru v SSSR. Jako náčelník štábu 3. ženijního praporu se účastnil bojů na Dukle, kde byl raněn. Po 2. světové válce se usadil na Žatecku. V r. 1948 se zapojil do protikomunistické odbojové činnosti v Judexově protikomunistické odbojové organizaci.⁵ V letech 1948–1950 byl vězněn v Jáchymově. Po propuštění z vězení pracoval jako závozník, pak nastoupil na pozici mzdového referenta a účetního na gymnáziu v Žatci. V současnosti žije v Žatci. Je nositelem Ceny Paměti národa z r. 2013.

➤ Plk. v. v. Jaroslav Chudoba (21. 10. 1919 – 19. 3. 2011)⁶

Plk. v. v. Jaroslav Chudoba byl jedním se zakládajících členů Svazu Čechů z Volyně. Zprvu v něm vykonával funkci jednatele. Později byl zvolen jeho druhým předsedou. Zároveň byl vedoucím redaktorem Věrné stráže. Zapojil se do činnosti protinacistické odbojové organizace Blaník a později se stal se příslušníkem 1. čs. armádního sboru v SSSR, kde byl zařazen do funkce náčelníka štábu Smíšeného předzvědného oddílu 1. čs. samostatné brigády. V červnu roku 1945 byl v hodnosti poručíka přemístěn ke Zvláštní vojenské skupině Žatec a vykonával zde funkci náčelníka štábu. V roce 1952 začal učit na Základní devítileté škole v Kounově. Po sedmi letech, v roce 1959 odešel do Žatce, kde učil na Vyšší hospodářské škole. V září 1960 nastoupil jako ředitel na Střední ekonomickou školu v Rakovníku, kde působil osmnáct let. Dálkově vystudoval Vyšší hospodářskou školu a Vysokou školu ruského jazyka a literatury v Praze. Byl členem okresního výboru Českého svazu bojovníků za svobodu a Celostátního výboru SČVP. Na Jaroslava Chudobu mnozí vzpomínají jako na vynikajícího řečníka, básníka, publicistu, šachistu. Žil v Milostíně na Rakovnicku.

V současné době nám dcera plk. Jaroslava Chudoby, paní Karla Krátká, předává další část jeho osobního archivu.

➤ Pplk. v. v. Jan Jelínek (19. 5. 1912 – 3. 12. 2009)⁷

Rodák z polského Zelova, farář Českobratrské církve evangelické Jan Jelínek působil v letech 1937–1944 v Kupičově na Volyni, kde prožil nejdramatičtější období svého života. Manželé Jelínkovi poskytovali pomoc ve válečném Kupičově všem potřebným bez rozdílu. Riskovali své životy, aby pomohli svým bližním v nouzi. Jan Jelínek nikdy nedělal rozdíly mezi lidmi, byť byli jakéhokoliv vyznání, rasy, národnosti či přesvědčení. „Židy neznám, já znám jenom lidi“, říkával Jan Jelínek. V r. 1944 vstoupil spolu s manželkou do 1. čs. armádního sboru v SSSR. Byli zařazeni

⁵ Organizace vznikla krátce po únoru 1948 a působila zejména na Žatecku. Jméno Judex v názvu organizace (z latiny soudce) bylo převzato z názvu filmu, který byl v období první republiky promítán v kinech a pojednával o člověku, kterému bylo nespravedlivě ublíženo, odešel proto do ústraní, odkud řídil boj za své očistění. Zakladatelem se stal Adolf Kotous (později užíval jméno Bedřich Doubek) a organizace pro něj představovala nástroj pomsty, kterým se chtěl mstít tehdejšímu režimu za to, že nebyl přijat do KSČ. Mezi členy organizace, která se soustředila hlavně na vydávání letáků a na agitaci proti tehdejšímu režimu, převažovali volynští Češi. Od léta 1948 byla činnost organizace sledována agenty StB. Hlavní podíl na její likvidaci měl Adolf Kotous, který při výslechu udal všechny své spolupracovníky. Pak vstoupil do řad příslušníků StB a podílel se na zatčení členů skupiny. Od roku 1948–1959 byl StB používán jako agent provokatér. Díky němu bylo 297 osob odsouzeno, z toho 9 k absolutnímu trestu a 15 na doživotí. Celkem bylo za činnost v Judexově odbojové protikomunistické organizaci odsouzeno 53 osob, kterým byl vyměřen trest od 18 měsíců do 20 let.

⁶ Archivní fond je uložen v 11 kartonech. Fond obsahuje korespondenci, osobní doklady, projevy Jaroslava Chudoby věnované výročí Karpatsko-dukelské operace, svázané ročníky časopisu Věrná stráž, fotografie aj.

⁷ Fond je uložen v 5 kartonech. Obsahuje kázání Jana Jelínka, osobní doklady, korespondenci, dokumenty související s jeho vězněním v letech 1958–1960, dokumenty související s působením Jana Jelínka v evangelické církvi aj.

k 5. dělostřeleckému pluku. Jan Jelínek byl v roce 1958 odsouzen za pobuřování proti republice a dva roky vězněn. Po propuštění nemohl dále působit jako farář a směl vykonávat pouze dělnické profese. K pastorační činnosti se navrátil až po sametové revoluci roku 1989. V r. 2003 vydal Jan Jelínek knihu svých vzpomínek Pouštěj chléb svůj po vodě. O tři roky později ho kupičovští rodáci navrhli na státní vyznamenání, žel, nebyli vyslyšeni. Až do své smrti žil v Oráčově na Rakovnicku.

➤ Diplomovaný technik Václav Kytl (12. 7. 1928 – 1. 11. 2013)⁸

Kupičovský rodák, „chodící encyklopedie Kupičova“, zapálený amatérský historik, spoluautor několika knih mj. Obrázky z Kupičova. Do Československa přijel již v roce 1945. Začal studovat na Obchodní škole v Postoloprtech. Po únoru 1948 byl Václav Kytl aktivní v Judexově protikomunistické odbojové organizaci. Distribuoval letáky agitující proti tehdejšímu režimu. V listopadu 1948 byl zatčen a odsouzen k šesti letům těžkého žaláře. Během věznění se seznámil se svojí budoucí manželkou, jejíž otec byl jeho spoluvězněm. Po propuštění z vězení pracoval na dráze. Na začátku šedesátých let si při zaměstnání dodělal maturitu na stavební průmyslovce a později absolvoval Institut pozemních staveb. Pracoval jako technik, později jako zásobovač. Většinu svého života prožil v severočeském Mašťově.

➤ Plk. v. v. Irena Malínská (9. 5. 1925 – 15. 7. 2012)⁹

Irena Malínská byla příslušnicí 1. čs. armádního sboru v SSSR, do kterého vstoupila už v dubnu 1944 a byla zařazena jako sanitářka, později zastávala funkci zdravotní sestry na lůžkovém oddělení. Jejím rukama prošlo mnoho pacientů. Byl mezi nimi také Josef Holec, kterému zachránila život. Po válce vystudovala vojenskou zdravotní školu. V roce 1947 byla zatčena a po sedm dní vyslýchána v souvislosti s tzv. „mosteckou špionážní aférou“.¹⁰ Irena Malínská v armádě setrvala až do vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968. V tehdejší Československé rozhlase slyšela vysílat v polštině protesty proti okupaci, které četl hlasatel neznalý tohoto jazyka. Irena Malínská se rozhodla, že hlasatelům pomůže a dobrovolně se přihlásila ke čtení protestů v polském jazyce. Za činnost v rozhlase byla z armády propuštěna. Odešla do důchodu a začala pracovat jako průvodkyně v cestovní kanceláři Čedok. Irena Malínská byla členkou republikového výboru Československé obce legionářské (ČSOL) a v jednotě ČSOL na Praze 8 zastávala funkci účetní. Mimo to byla členkou okresního

⁸ Písemnosti jsou uloženy ve 4 kartonech. Obsahují především dokumenty, které se vztahují k historii Kupičova a k historii české menšiny na Volyni. Mezi nejzajímavější dokumenty patří kupní smlouva z roku 1870, ve které šlechtic Alexandr Vikentijevič Zagurskij prodává českým zmocněncům Franci Fridrichovi a Josefu Maškoví pozemky, na kterých byl Kupičov postaven.

⁹ Fond je uložen ve 14 kartonech. Obsahuje zejména korespondenci, projevy, dokumenty vážící se k činnosti Ireny Malínské ve Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, v Československé obci legionářské a Českém svazu bojovníků za svobodu.

¹⁰ Jednalo se o akci vyprovokovanou pracovníky ministerstva vnitra a obranného zpravodajství (OBZ), která byla nazývána jako akce Sever. Provozatéři z řad Státní bezpečnosti začali navazovat styky zejména s bývalými příslušníky 1. československého armádního sboru v SSSR, ze kterých chtěli vytvořit ilegální skupinu, jejímž cílem mělo být zorganizování protikomunistického puče. Cílem celé akce bylo spojit mosteckou aféru s Československou národněsocialistickou stranou. Akce však byla odhalena ministerstvem spravedlnosti. Komunistům se tak prozatím nepodařilo z mostecké aféry vyrobít velký politický proces. To se jim podařilo až po únorovém převratu, kdy se tato aféra stala jedním z prvních politických procesů zinscenovaného komunisty. V procesu s Pravomilem Reichlem a spol. v květnu 1948 bylo obžalováno 22 lidí. Soud odsoudil tři osoby k trestu smrti, dvěma pak změnil trest na patnáct let a doživotí. P. Reichlovi se podařilo v roce 1952 uprchnout do zahraničí. Ostatní byli buď zproštěni viny nebo dostali trest, který nepřesahoval tři roky vězení.

výboru Českého svazu bojovníků za svobodu v Praze 8. Angažovala se také ve Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel. Byla zakládající členkou a dlouholetou předsedkyní regionu Praha a vedoucí redakční rady časopisu Zpravodaj.

➤ Brigádní generál v. v. Ing. Miloslav Masopust (26. 9. 1924)¹¹

Miloslav Masopust se narodil se v Českém Straklově. V r. 1944 v Rovně spolu se svým tatínkem Antonínem Masopustem vstoupili do 1. čs. armádního sboru v SSSR. V Karpatsko-dukelské operaci bojoval jako velitel čtyř samopalníků por. Antonína Sochora. Byl raněn u polské obce Machnowka. Po zotavení sloužil u 5. dělostřeleckého pluku jako řidič. Po válce byl přemístěn ke Zvláštní vojenské skupině Žatec, kde zastával funkci výkonného rotmistra. Po demobilizaci se spolu s otcem usadil v obci Mlékojedy na Litoměřicku a pracoval na přidělené zemědělské usedlosti. V roce 1946 nastoupil ke dvouletému studiu dělostřeleckého učiliště ve Vojenské akademii v Hranicích. V srpnu 1948 byl přidělen k dělostřeleckému pluku ve Slaném, později byl přeložen do Českých Budějovic. Pak sloužil na posádkách ve Stříbře, Slaném, v Příchovicích u Přeštic, Rokycanech, Lešanech a Táboře. V armádě zůstal až do 80. let minulého století. V letech 2002–2004 byl místopředsdou Československé obce legionářské Dne 8. května 2005 byl Miloslav Masopust prezidentem ČR Václavem Klausem jmenován do hodnosti brigádního generála. Žije v Praze.

➤ Plk. v. v. Josef Nerad (1921–2007)

V současnosti (únor 2015) probíhá přejímka dokumentů plukovníka Josefa Nerada, které nám postupně předává jeho syn ing. Miroslav Nerad. Josef Nerad po osvobození Volyně vstoupil do tvořícího se 1. čs. armádního sboru v SSSR a byl zařazen do průzkumné čety. Účastnil se všech útoků na kótu 534, které probíhaly v rámci Karpatsko-dukelské operace. Pro velký počet ztrát se této výšině začalo přezdívat Kóta smrti, nebo Krvavá kóta. Boje o výšinu vyvrcholily 13. 9. 1944, kdy kóta šestkrát změnila majitele. V bojích byl třikrát raněn. Po válce se usadil v Hněvotíně na Olomoucku a pracoval v zemědělství. Po celé poválečné období byl činný v Československém svazu protifašistických bojovníků, později působil v ČSOL.

➤ Josef Řepík (2. 2. 1934)

Josef Řepík je jedním z posledních přeživších tragédií v Českém Malíně. Zachránil se spolu s tatínkem. Jeho maminka, babička a sestřička byly zavražděny. Po příjezdu do Československa žil Josef Řepík v Uničově, kde pracoval od r. 1960 do r. 1992 jako montér v Uhelných dolech.

V současné době Josef Řepík předává svůj osobní archiv Národnímu archivu. Soustředí se také na spolupráci s historiky z Historického ústavu Akademie věd ČR (HÚ AV ČR) mj. s Vojtěchem Kynclem či Emilem Voráčkem a jezdí spolu s nimi na přednášky a besedy do škol. Největší ohlas prožívá na školách u mladé generace. Aktuálně kolegové z HÚ AV ČR seznamují děti na školách s osudy vypálených obcí a s novou publikací Život a historie vypálených obcí aneb znáte nás, která byla k tomu tématu vydána. Spolupracuje také s Památkem Lidice a s Darinou Martinovskou. S nimi spolupracoval na vzniku putovní výstavy o Českém Malíně a na publikaci Český Malín, Lidice volyňských Čechů. Všechny svoje síly napíná k tomu, aby ve vědomí lidí uchoval památku na tragédii v Českém Malíně 13. 7. 1943.

¹¹ Písemnosti jsou uloženy v jednom kartonu. Obsahují životopis ing. Miloslava Masopusta, Vzpomínku na rodiště Český Straklov, jehož autorem je M. Masopust, fotografie.

Soutěž Svazu protifašistických bojovníků (SPB)

Fond SPB je rovněž důležitým informačním pramenem ke studiu problematiky související s volyňskými krajany. V rámci soutěže vzpomínkových, dokumentačních a historických prací vzniklo od r. 1955 více než 4000 prací. Z nich se více než 80 zabývá volyňskou tematikou. Soutěžní práce zachycují především bojovou cestu a životní osudy příslušníků 1. čs. armádního sboru v SSSR. Mezi jejich autory nacházíme často jméno Václava Širce.¹² Jmenujme alespoň některé jeho práce: Deníček psaný krví, Cestou trnitou, Z deníčku protiletadlového dělostřelce anebo Usměvy mezi slzami.

Reemigraci a život navrátilivších se krajanů do své původní vlasti pak zachycuje např. práce Květy Kořalkové Návrat volyňských Čechů.

Spolupořadatelem vzpomínkové soutěže je Národní archiv.

Ve fondu SPB se nacházejí i další dokumenty, jejichž prostřednictvím můžeme poznávat životní osudy volyňských Čechů. Jsou to např. členské přihlášky a návrhy na vyznamenání.

Fondy s volyňskou tematikou uložené v jiných odděleních Národního archivu

Také v ostatních odděleních NA¹³ se v menší, či větší míře nacházejí dokumenty týkající se volyňských Čechů. Pro lepší orientaci jsme je rozdělili do tří tematických celků: fondy týkající se vystěhovalectví, fondy zachycující život na Volyni a fondy zachycující reemigraci.

Fondy týkající se vystěhovalectví

Písemné prameny k otázkám vystěhovalectví, o které pečuje NA, jsou hlavně úředního původu. Vznikly z činnosti ústřední a zemské správy. Na ústřední úrovni problematiku vystěhovalectví sledovalo Ministerstvo zahraničních věcí, Vídeň. Tady se nacházejí mimo jiné materiály ke Svazu československých spolků v Rusku, zejména k revolučnímu roku 1917.

Do fondu České místodržitelství Praha by měli nahlédnout hlavně zájemci o rodopis, nacházejí se zde totiž žádosti o vydání vystěhovaleckých pasů, ve kterých se dají najít údaje o posledním bydlišti před emigrací. Tato informace představuje pro rodopisce určitý mezník, pokud tuto informaci získá, může dále pokračovat v bádání. Ne každému se však podaří tyto informace dohledat. Nevýhodou fondu je, že většina žádostí byla skartována. Je nutné zdůraznit, že pasy běžně vydávaly okresní úřady. Spisy, které potřebovaly vyjádření nadřízených orgánů, byly odesílány k vyjádření a následnému vyřízení do Prahy.

Hlášení o nedovolené činnosti vystěhovaleckých agentů a o hromadném vystěhovalectví se nachází ve fondu České místodržitelství Praha – prezídium. Podobné informace (např. hlášení a oběžníky týkající se vystěhovalectví), ale také leták o zakládání osady na Volyni z roku 1883, nebo brožurku Český vystěhovalec na Rus a jiné dokumenty, lze nalézt ve fondu České místo-

¹² Ing. Václav Širca (4. 12. 1919 – 14. 8. 2002) byl členem protinacistické odbojové organizace Blaník, ve které se podílel na vydávání jejího zpravodaje Hlasatel. Po vstupu do 1. čs. armádního sboru v SSSR pracoval v redakci frontového časopisu Naše vojsko v SSSR. Při zaměstnání vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Praze a pak působil jako pedagog na Střední zemědělské škole v Žatci. Vydal několik knih, např. Minulost zavátá časem, spolu s Josefem Aloísem Martinovským vydal rozšířenou reedici Kroniky Českého Malína. Žil v Jimlíně na Lounsku.

¹³ 1. oddělení má na starost fondy samosprávy a státní správy do roku 1848, 2. oddělení pečuje o fondy státní správy a zemské samosprávy z let 1848–1918, 3. oddělení má na starost fondy státní správy z let 1918–1945 a 4. oddělení spravuje fondy státní správy z let 1945–1992.

držitelství Praha – prezidium – tajné. Informace o vystěhovalectví na Rus obsahuje také fond Policejní ředitelství Praha I – prezidium.

Fondy zachycující život na Volyni

Nejvíce dokumentů, ze kterých je možné získat informace o životě našich krajanů, se nachází v již uvedeném fondu Svaz Čechů z Volyně, Žatec. V dalších fondech NA se nacházejí pouze dílčí informace, ze kterých se nedá sestavit celkový obraz života na Volyni. Ve fondu Předsednictvo ministerské rady 1918–1945 lze dohledat dokumenty k problematice života v SSSR v letech 1918–1938. Ve fondu Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy 1918–1938 se nacházejí zprávy o pomocné akci pro české kolonisty v SSSR v roce 1931.

Cenné dokumenty nacházíme také ve fondech vzniklých z činnosti spolků. Kromě již zmiňovaného fondu Svaz Čechů z Volyně, Žatec uveďme například fond Československá obec sokolská, v němž se nachází korespondence a zprávy o činnosti Sokola v Rusku z let 1910 až 1914. Ve fondu Národní rada česká jsou zase uloženy dokumenty zaznamenávající styk s krajany a krajanskými spolky. Mimo výše uvedené archiválie fond obsahuje zprávy o poměrech Čechů v Rusku, seznam Čechů v Rusku z roku 1908, informace o stipendiích Čechů z Volyně 1923–1931. Styk s krajany v cizině s důrazem na podporu kulturního a hospodářského rozvoje krajanů zajišťoval Československý ústav zahraniční.¹⁴

Fondy zachycující reemigraci

Informace o reemigraci volyňských krajanů a jejich integraci v nové vlasti jsou obsaženy v řadě fondů Národního archivu.

Průběh opční akce na Volyni zachycují některé dokumenty deponované ve fondu Ministerstvo vnitra – nová registratura 1936–1950. Zájemci o studium problematiky reemigrace zde najdou nejrůznější pokyny, instrukce, prováděcí nařízení a oběžníky včetně seznamu reemigrantů řazeného podle obcí, ve kterých optanti žili.

Nejvíce dokumentů k tomuto tématu se však nachází ve fondu Ministerstvo práce a sociální péče 1945–1951 – repatriace.¹⁵ Uložené materiály nás informují o přípravě a průběhu reemigrace. Nachází se zde údaje o tom, ve kterém transportu a kdy jednotlivé rodiny opouštěly Volyň a o převáženém živém inventáři.

Toto byl stručný přehled některých z archivních fondů, které souvisejí s volyňskou tematikou. Řada fondů je zpracována a zpřístupněna, řada fondů na své zpracování teprve čeká. Stejně důležitou prací, jakou je zpracování písemností a její zpřístupnění badatelům, je pro nás i získávání a uchování významných písemností.

Na tomto místě patří poděkování všem z řad SČVP, kteří nám pomáhají, abychom písemnosti uchovali pro budoucí generace.

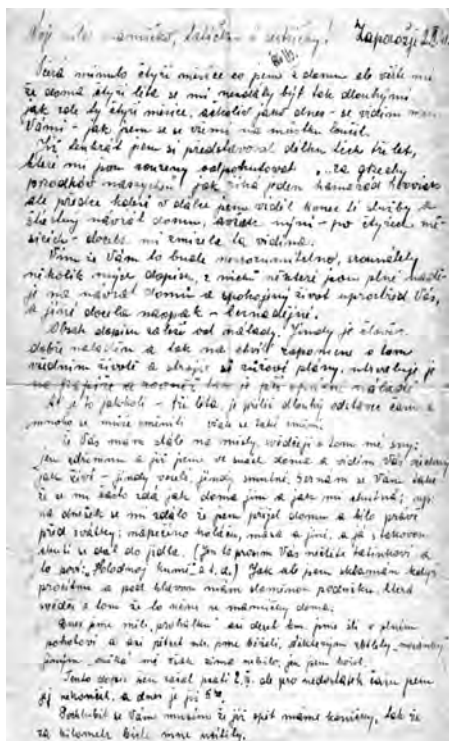
¹⁴ Fond je využitelný také pro studium reemigrace.

¹⁵ Další dokumenty k reemigraci volyňských Čechů lze hledat v těchto fondech: Ministerstvo zemědělství a výživy (usídlování volyňských zemědělců), Úřad předsednictva vlády 1945–1951, Státní pozemkový fond, Zemský úřad Praha, Sekretariát ministerstva zemědělství 1945–1951, Zemský národní výbor – Praha, Archiv Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ, Kolegium ministra zemědělství 1945–1962 (zprávy o stavu zemědělského osídlování pohraničí), Klement Gottwald (obsahuje přísně důvěrnou zprávu ministra zemědělství o volyňské reemigraci).

Obrazová příloha

Marie a Josef Řepíkovi v Českém Malíně na fotografii z r. 1937. Marie Řepiková spolu se svoji maminkou a babičkou byly nacisty zavražděny 13. 7. 1943.

Ukázka z válečné korespondence pplk. Josefa Holce.

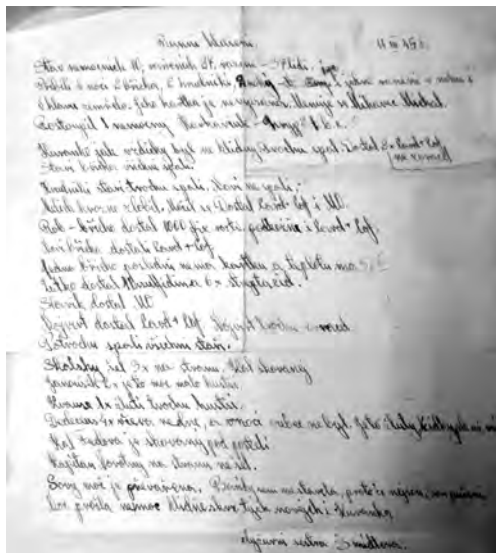
Členská legitimace Jaroslava Chudoby ze Svazu Čechů z Volyně, Žatec.

Jan Jelínek a Anna Jelínková v 1. československém armádním sboru v SSSR na fotografii z r. 1944. (Jan Jelínek je první zprava).

Miloslav Masopust se svým tatínkem Antonínem Masopustem na fotografii krátce z května 1945.

Ukázka z válečné korespondence Ireny Malínské.

Žádost o vystěhovačský pas z fondu České místo-
držitelství, Praha.

Gratulace k 90. narozeninám Jana Jelínka od manželů Kytlových (fond Jan Jelínek).